

Naixement i consolidació del periodisme a internet: el cas dels mitjans públics

Diari de Barcelona i La Malla

Javier Díaz Noci*

Introducció

La història de l'imprès *Diario de Barcelona* ha generat molta literatura acadèmica, que cobreix diferents aspectes i períodes des de la seva fundació, l'any 1792, fins al seu tancament definitiu, 201 anys després, el 1993.¹ *Diari de Barcelona* va continuar assortint amb notícies els barcelonins alguns anys més, ara en forma digital, entre el 1998 i el 2009, un cop l'Ajuntament de la ciutat es va quedar la seva capçalera. Es va tractar d'un producte innovador i original a dins del panorama dels mitjans de comunicació a internet, o «cibermitjans», ja que es va tractar d'una iniciativa afavorida pels poders públics, tot i que gestionada per empreses privades, a les quals es va adjudicar la concessió administrativa del servei.² Amb la implantació de la World Wide Web en 1994-1995, Barcelona va ser l'única que va implantar no un, sinó dos cibermitjans d'aquestes característiques, el ja esmentat *Diari de Barcelona* (que va publicar-se sota l'URL Diariidebarcelona.com, fins al 2009) i *La Malla*, una capçalera de nova creació impulsada per la Diputació de Barcelona que es va publicar entre el 1999 i el 2012, quan va ser substituïda per Xarxanoticies.cat.³ Al capdavant tant d'aquesta institució com de l'Ajuntament de Barcelona hi havia el Partit dels Socialistes de Catalunya.

Els primers mitjans *online* que van aparèixer a la WWW espanyola són o bé catalans (l'*Avui*) o bé en llengua catalana (l'edició de la revista *El Temps*, per BBS, creada per Vicent Partal, des d'aleshores un emprenedor de la comunicació digital). Un grup de persones i empreses liderades per Mario Santinoli, lligat aleshores a *El Periódico de Catalunya*, van arribar a crear, tot i que no a comercialitzar, una tauleta anomenada NewsPad i destinada a la recepció de notícies digitals un parell de dècades abans que es comercialitzés l'iPad d'Apple. Va ser a Catalunya on un grup de periodistes va crear el Grup de Periodistes Digitals (GPD) i va ser a Barcelona on es va celebrar el Primer Congrés de la Publicació Electrònica el 1998.⁴

* Universitat Pompeu Fabra

1. Josep Maria FIGUERES, «*Diari de Barcelona*»: 1792-1992. *Dos segles de premsa*, Barcelona, Rafael Dalmau Editor, 1992; Jaume GUILLAMET, «Diaris preinformatius. Sobre *Diario Curioso* i els orígens de *Diari de Barcelona*», *Periodística*, 10 (2001), pàg. 41-50, i «Antoni Brusi Mirabent, impressor i segon editor del *Diario de Barcelona*», *Barcelona Quaderns d'Història*, 12 (2005), pàg. 101-117.
2. Sobre les especificitats de la historiografia del periodisme a Catalunya, vegeu Susanna TAVERA GARCÍA, «La història del periodisme a Catalunya: una recerca amb necessitats específiques», *Treballs de Comunicació*, Societat Catalana de Comunicació, núm. 18 (desembre 2003), pàg. 165-170.
3. Vegeu la notícia a Ara.cat, 29 de juny de 2012 <https://www.ara.cat/media/Tanquen-lamallacat_0_727727393.html>.
4. Sílvia LLOMBART (ed.), *Bits o paper: les conclusions del 1r Congrés de la Publicació Electrònica*. Barcelona, Col·legi de Periodistes, Diputació, 2000.

Aquest article no pretén explicar de forma exhaustiva la història dels dos mitjans esmentats, ni tan sols els seus primers anys de vida, aspecte en què ens centrem. El que presentem és un *work in progress*. Sobretot, pretenem cridar l'atenció sobre una sèrie de consideracions d'ordre metodològic, i fer una sèrie de propostes d'actuació futura, que qui signa aquestes línies o altres investigadors puguin dur a terme. Es refereixen a possibles aplicacions de tècniques de les ciències humanes i socials. Aleshores també voldríem posar l'accent en problemes relacionats amb les fonts del mateix objecte d'estudi, que per la seva naturalesa fan que ens enfrontem a qüestions relacionades amb la preservació digital.

Mètodes

Una combinació de mètodes de recerca és possible, quan es tracta d'historiar la trajectòria i l'estructura d'un moment de canvi com al que ens estem referint, que correspondria, si fem servir una periodització com la que proposàvem,⁵ a una segona etapa del periodisme a internet, la de consolidació i recerca d'un model original. Hem de dir, d'altra banda, que, sumant-nos a una tendència metodològica força general en la historiografia europea sobre la comunicació, pretenem fer una història del periodisme com a activitat social (abracem, així, la història social entesa en bona mesura com *history from below*) més que no pas una història de la premsa.⁶ Tant *Diari de Barcelona* com *La Malla* pretenien expressament, i això ha quedat palès a la primera sèrie d'entrevistes semiestructurades que hem dut a terme amb els seus primers responsables, ajudar a construir mitjans emancipats de la retòrica dels tradicionals i desenvolupar les característiques pròpies del llenguatge digital.

Com que ambdós mitjans són recents, i les persones que hi treballaven, grups compactes i accessibles, en principi,⁷ és factible aplicar algunes tècniques que, per altres èpoques històriques, resulta impossible: tant la història oral com les entrevistes etnogràfiques, normalment semiestructurades, resulten d'aplicació per aquest objecte d'estudi.⁸ És possible disposar d'entrevistes d'aquest tipus, en aquest cas dutes a terme amb persones responsables del primers mit-

5. Javier DÍAZ NOCI, «A history of journalism on the Internet: A state of the art and some methodological trends», *Revista Internacional de Historia de la Comunicación*, 1(1) (2013), pàg. 253-272.
6. Vegeu Joad RAYMOND, «The History of Newspapers and the History of Journalism: Two Disciplines or One?», *Media History*, 5(2) (1999), pàg. 223-232; Marcel BROERSMA, «From press history to the history of journalism», *M&Z*, 3 (2011), pàg. 17-28, i per al cas del periodisme digital, Ben SCOTT, «A contemporary history of online journalism», *Television & New Media*, 6(1), pàg. 89-126.
7. El Grup de Periodistes Digitals i l'empenta d'alguns dels seus membres destacats va produir alguns informes que destaquen per ser els primers d'aquest tipus i que reforcen la consciència de pertànyer a un col·lectiu, per la qual cosa considerem més adient planejar una prosopografia. Vegeu Eva ASENSIO, Lucía CALVO, David DOMINGO i Toni RUBIES, *Informe sobre la situació laboral i professional del periodista digital a Catalunya*, Grup de Periodistes Digitals, 2003, i algunes altres conclusions a Lucía CALVO BERMEJO, «El Informe sobre la Situación Laboral y Profesional del Periodista Digital en Cataluña», *Mediatika*, 11 (2003), pàg. 171-183.
8. Només per esmentar-ne alguns exemples, vegeu Dean HAMMER i Aaron WILDAVSKY, «La entrevista semi-estructurada de final abierto», *Historia y Fuente Oral*, 4 (1990), p.23-61; Ken HOWARTH, *Oral history*, Gloucestershire, Sutton, 1999; Steinar KVALE i Svend BRINKMANN, *Interviews: learning the craft of qualitative research interviewing*, Los Angeles, Sage, 2009; Nigel KING, *Interviews in qualitative research*, London, Sage, 2010; Roi DAVIDSON i Oren MEYERS, «Toward a Typology of Journalism Careers: Conceptualizing Israeli Journalists' Occupational Trajectories», *Communication, Culture & Critique*, 9 (2016), p.193-211.

jans digitals catalans, un testimoni de la primera etapa del periodisme *online*. És particularment interessant la que parcialment es va publicar al primer llibre sobre el periodisme a internet a Espanya amb Joaquim Sans,⁹ aleshores director tècnic d'*El Periódico de Catalunya*, justament en un moment en què l'equip comandat per Mario Santinoli estava desenvolupant el NewsPad.¹⁰ Considerem que seria interessant recuperar aquesta tauleta per a coneixement d'especialistes i del públic en general, i reivindicar el seu caràcter innovador.¹¹ L'anomenada *literatura gris* (a aquest apartat pertany també Moragas *et al.*), és de consulta obligada per completar aquesta recerca.

L'abundància de fonts secundàries és, en general, força més completa que la de fonts primàries. Pel que fa a l'objecte d'estudi, no disposem de col·leccions completes ni de bon tros. A falta que, com ara, els protagonistes d'aquelles dues iniciatives, especialment els seus responsables i directors, puguin trobar entre els seus arxius personals «exemplars» (en realitat, arxius informàtics, bàsicament, però no només HTML) tant del *Diari de Barcelona* com de *La Malla*, depenem, per al segon d'aquests diaris, només d'allò que Internet Archive ha preservat, de manera una mica erràtica. En el cas del *Diari de Barcelona*, a més d'aquesta font poc sistemàtica, sí que disposem de dues còpies en CD-ROM dels primers pràcticament dos anys de vida del diari, tant a la Biblioteca Nacional de Catalunya com a l'Arxiu de la Ciutat de Barcelona. Sembla que aquesta darrera còpia presenta problemes tècnics que impedeixen la seva correcta visualització, però, en canvi, sí que hem pogut consultar sense problemes la còpia de la Biblioteca Nacional de Catalunya. Creiem que cal un projecte de recuperació d'aquests dos importants mitjans digitals.

Altres recursos digitals, com ara els correus electrònics intercanviats per les redaccions, podrien servir d'ajuda a l'hora de traçar-ne una història acurada. Almenys, sí que en disposem d'uns quants, intercanviats de forma semipública —per tant, i com que s tracta de comunicació entre particulars, vius tots ells, hauríem de tenir en compte la legislació de protecció de dades i de propietat intel·lectual— a la llista de distribució del Grup de Periodistes Digitals, en la qual participaven no només periodistes i acadèmics catalans sinó també d'altres indrets. Igualment, les pàgines web del grup, ja inactiu, tant les que encara es poden trobar de lliure accés a la WWW com les recollides a Internet Archive, són d'utilitat, si bé no tots els enllaços interns funcionen correctament. Encara és possible accedir al blog creat per alguna de les darreres redaccions d'aquests mitjans, que hem recollit també com a material valuós.

Existeix una certa literatura sobre el període que s'ha de tenir en compte. Sobre *La Malla* hi ha una tesi doctoral, un estudi etnogràfic de diversos mitjans

9. Emy ARMAÑANZAS, Javier DÍAZ NOCI i Koldo MESO, *El periodisme electrònic. Informació y Servicios multimèdia en la era del ciberespacio*, Barcelona, Ariel, 1996, pàg. 131-135.

10. Sobre aquesta tauleta, i les seves característiques tècniques, vegeu Alfonso MOLINA, «Transforming visionary products into realities: Constituency-building and *observing* in NewsPad», *Futures*, 31 (1999), pàg. 291-332, i l'entrevista de IOSU DE LA TORRE al senyor Santinoli del 2014: «Leeremos la prensa en cualquier objeto. Entrevista con Mario Santinoli, exdirector técnico de *El Periódico* e impulsor de las nuevas tecnologías en la prensa escrita», *El Periódico de Catalunya* [en línia], 15 de novembre de 2014 <<http://www.elperiodico.com/es/sociedad/20141114/leeremos-la-prensa-en-cualquier-objeto-3689514>>.

11. Sobre la innovació tecnològica immediatament prèvia a aquesta època, Manuel LÓPEZ LÓPEZ, *La influencia de las innovaciones tecnológicas en la evolución de los modelos de diario de la prensa d'informació general diària de Barcelona* [tesi doctoral], Universitat Autònoma de Barcelona, 1992.

catalans que el seu autor, David Domingo,¹² que en fa una molt completa descripció (una *thick description*, en definitiva) basada en observació directa no participant i en entrevistes, just en l'època en la qual el mitjà era dirigit per la Sílvia Llobart, i després se n'han fet de semblants, fins a cert punt, per altres mitjans digitals catalans posteriors.¹³ Falta, però, un estudi del *Diari de Barcelona*, per al qual ens hem de basar en altres tècniques, a falta d'una observació que, un cop desaparegut el mitjà, no es pot dur a terme.

Hi ha, naturalment, altres fonts indirectes, com ara les notícies sobre aquests dos cibermitjans en altres mitjans, singularment diaris, de l'època. Tot i que valuoses, i d'accés relativament fàcil a través de les hemeroteques digitals,¹⁴ les informacions que hem pogut trobar, que no són pas poques, es refereixen més aviat a efemèrides (com ara, el llançament de les respectives edicions) i, tot que poden ajudar a confirmar algunes dades objectives, no ofereixen, en canvi, interpretacions sobre el fenomen informatiu. Pel que fa a aquest objectiu són de força més utilitat reculls dels articles sobre el món digital i sobre el periodisme digital en particular d'un dels pioners reconeguts de la comunicació a internet a Catalunya durant els primers anys d'eclosió de la World Wide Web: Luis Ángel Fernández Hermana, que, juntament amb Lluís Reales, en el moment d'escriure aquestes línies periodista en exercici, i amb Antoni Esteve, president del Grup Lavinia (ambdós, també, professors associats a dues universitats catalanes, l'Autònoma de Barcelona i la Pompeu Fabra), van ser els grans impulsors del GPD i, en bona mesura, sobretot, Esteve, dels projectes que analitzem.¹⁵ Els arxius del mateixos mitjans o de les empreses que els produïen, com ara Lavinia, són crucials també per poder contextualitzar degudament el sorgiment i desenvolupament d'aquests projectes. Hem d'agrair molt especialment la valuosíssima ajuda d'Antoni Esteve, que a més de sotmetre's a les nostres pregun-

12. David DOMINGO SANTAMARÍA, *Inventing online journalism. Development of the Internet as a news medium in four Catalan online newsrooms* [tesi doctoral], Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2006.
13. Josep Lluís MICÓ, i Pere MASIP, «Ciberperiodismo en Cataluña: estado actual y tendencias», Associação Brasileira de Pesquisadores em Jornalismo, VI Encontro Nacional de Pesquisadores em Jornalismo, UMESP (Universitat Metodista de São Paulo), 2008; Laura ORENGA-GAYA i Olga GIRALT, «El *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*: Génesis de un diario digital», *El profesional de la información*, 20(3) (2011), pàg. 340-344; Mar IGLESIAS GARCÍA, «Els diaris digitals i la interactivitat», Barcelona, III Congrés Internacional Comunicació i Realitat, Universitat Ramon Llull, 2005, pàg. 445-458, i *Un model de periodisme per a la xarxa: El cas de «VilaWeb»* [tesi doctoral], Alacant, Universitat d'Alacant, 2010; Juan YUNQUERA NIETO, *Desarrollo de las publicaciones digitales y nuevos soportes informativos: historia y evolución de las revistas y diarios digitales en España, 1994-2014* [tesi doctoral], Madrid, Universitat Carlos III, 2014; Mònica PUNTÍ BRUN, *Els mitjans digitals de proximitat. El cas del Grup Nació Digital* [tesi doctoral], Universitat de Girona, 2015; Andrea DAZA TAPIA, *Fent notícies a l'«Ara». Integració de redaccions en un procés de nova planta* [tesi doctoral], Barcelona, Universitat Ramon Llull, 2017. Altres dades es poden localitzar a Guillermo LÓPEZ GARCÍA (ed.), *Comunicación local y nuevos formatos periodísticos en Internet: Cibermedios, confidenciales y weblogs*, València, Servei de Publicacions de la Universitat de València, 2010, i a David CALDEVILLA GONZÁLEZ i Mariona VISA BARBOSA, «El periodisme digital de proximitat. Història i usos actuals. Estudi de VilaWeb local i del portal Madridiariol», *Anàlisi*, 49 (2013), pàg. 29-42. Tot i la seva brevetat, és molt important l'article de Karma Peiró del 1998, justament l'any en què neix l'edició digital del *Diari de Barcelona*: Carme PEIRÓ, «Els diaris electrònics inventen el periodisme digital», *Capçalera* (novembre del 1998), pàg. 17-22.
14. Sobre el valor de les hemeroteques digitals, vegeu Lluís CODINA, «IV Col·loqui Aula d'Història del Periodisme Diari de Barcelona. Hemeroteques digitals: experiències», *Treballs de Comunicació*, Societat Catalana de Comunicació, 16 (2001), pàg. 75-86; Javier GUALLAR, Ernest ABADAL i Lluís CODINA, «Hemerotecas de prensa digital. Evolución y tendencias», *El profesional de la información*, 21(6) (2012), pàg. 595-605; Bob NICHOLSON, «The digital turn. Exploring the possibilities of digital newspaper archives», *Media History*, 19(1) (2013), pàg. 59-73, i Shan WANG, «The internet isn't forever. Is there an effective way to preserve great online interactives and news apps?», *NiemanLab* [en línia] (28 de setembre de 2017) <<http://www.niemanlab.org/2017/09/the-internet-isnt-forever-is-there-an-effective-way-to-preserve-great-online-interactives-and-news-apps/>>.
15. Luis Ángel FERNÁNDEZ HERMANA, *En red.ando*, Barcelona, Ediciones B, 1998; Alfons CORNELLA, Vicent PARTAL, Artur SERRA, i Luis Ángel FERNÁNDEZ-HERMANA, *Converses sobre els orígens d'Internet a Catalunya*, Barcelona, Beta, 2001.

tes ens ha facilitat tots els documents, que inclouen memoràndums, presentacions, informes, missatges de correu electrònic i reproduccions de les pàgines de *La Malla*, que hem completat amb altres imatges de pantalla que en un moment donat vam agafar per fer-les servir en activitats docents, a falta de poder disposar-ne d'altres, que ha trobat als seus arxius.

Arran d'un exhaustiu seguiment d'aquestes fonts directes i indirectes, la recerca futura sobre *Diari de Barcelona* i *La Malla* es basarà en tres tècniques principals: l'etnografia, per la qual cosa les entrevistes semiestructurades són l'eina que ens resultarà fonamental; l'anàlisi de contingut de les peces publicades per ambdós mitjans (almenys, els exemplars que encara es poden consultar, que no inclouen ni molt menys la seva història, o els que eventualment es puguin localitzar en arxius públics, però, sobretot, privats), per la qual cosa pretenem dissenyar una base de dades (i una possible antologia posteriorment), que, per començar, reculli les peces que s'han d'analitzar en una estratègia *corpus-based analysis*, i una biografia col·lectiva del periodistes de les dues redaccions, al llarg de l'evolució, força paral·lela, dels dos mitjans, una prosopografia, en definitiva,¹⁶ apartat en el qual ens proposem analitzar tant les circumstàncies de les persones pertanyents a aquest grup professional (els primers periodistes, diguem-ne, purament digitals de Catalunya; entrevistes a responsables i periodistes d'altres mitjans digitals no públics ens serviren per contextualitzar més acuradament els resultats), com, sobretot, la seva formació acadèmica, àmbit sociocultural i activitat professional.¹⁷

L'anàlisi de contingut s'enfronta a una altra qüestió que és necessari tractar aquí igualment: la preservació i disponibilitat dels arxius. La preservació digital,¹⁸ no ja de continguts digitalitzats, sinó originalment digitals (*born digital media*, com són els casos que ens ocupen) és un problema que només s'ha abordat molt parcialment. Les dificultats que susciten els dos cibermitjans que analitzem en són un bon exemple. Ara com ara, si volem analitzar *La Malla* i, a partir del 2000, el *Diari de Barcelona*, hem dependre d'Internet Archive i de les seves limitacions. La qual cosa contrasta amb la disponibilitat de pràcticament tots els exemplars de la col·lecció dels més de dos segles de vida del *Diario* imprès, molt més antic òbviament. Tot i ser molt més recent i les còpies digitals més fàcils d'obtenir, el format digital està resultant ser molt més fràgil pel que fa a la seva conservació i transmissió. Almenys, sí que disposem d'una col·lecció completa i operativa, que vam consultar el 14 de setembre de 2017, dels primers dos anys del *Diari de Barcelona*, que, a través del dipòsit legal, va entregar a la Biblioteca Nacional de Catalunya i a l'Arxiu de la Ciutat de

16. Laurie COHEN, Mary MALLON, «My brilliant career? Using stories as a methodological tool in careers research», *International Studies of Management & Organization*, 31(3) (2001), pàg. 48-68; Mikel URQUJO, «Prosopografia parlamentària a partir de la biografia col·lectiva: algunas reflexiones metodológicas», dins: Joseba AGIRREAZKUEENAGA ZIGORRAGA i Eduardo José ALONSO OLEA (eds. lit.), *Estatu-Nazioen Baitako Nazioak: Nazioingintza Kulturala Eta Politikoa, Gaur Egungo European*, Madrid Base, 2014; Nicole S. COHEN, «From Pink Slips to Pink Slime: Transforming Media Labor in a Digital Age», *The Communication Review*, 18 (2015), pàg. 98-122.
17. És molt interessant, i servirà d'inspiració del nostre treball, la tesi doctoral d'Aritz Onandia Martínez, *De la biografia a la prosopografia: Los parlamentarios de la Comunidad Autónoma Vasca (1977-1982)*, presentada el 2017 a la Universitat del País Basc.
18. Vegeu Miquel TÈRMENS, *Preservación digital*, Barcelona, UOC, 2013. El col·lectiu professional lligat al Col·legi de Periodistes de Catalunya també ha alertat de la necessitat de fer quelcom amb els arxius digitals, vegeu Xavier MARTÍ, «Arxius contra l'oblit. El Col·legi aposta per la recuperació dels llegats dels periodistes», *Capçalera*, 159 (2013), pàg. 69-73, i «Les incògnites dels arxius digitals», *Capçalera*, 176 (2013), pàg. 62-65.

Barcelona l'aleshores directora del mitjà, Cristina Ribas. Es tracta de 23 CD-ROM, que cobreixen íntegrament el període entre el 16 de setembre de 1998 i l'1 de març de 2000, i alguns números zero des del 16 de juny al 16 de setembre de 1998.¹⁹ Els continguts estan comprimits en arxius de format ZIP, avui en dia fàcilment recuperables, que inclouen, sobretot, pàgines web força estàtiques, com correspon a l'època, imatges en format GIF, sense compressió, que posteriorment han donat pas a una preferència pel JPEG o PNG, arxius RealPlayer, pels pocs vídeos que la velocitat de les xarxes de l'època permetia (format que normalment ara exigeix una conversió als formats que ara són els més utilitzats), però, també, arxius FileMaker, que contenen bases de dades, i arxius d'extensió CLA.

No només s'han perdut molts exemplars dels diaris estudiats: també els seus gestors de contingut (CMS), el programari amb interfície pròpia i especialitzada en la producció d'aquesta mena de productes emprada en la tasca quotidiana a partir d'un determinat moment (Joan Francesc Cànovas recorda que els anys 1999-2000 la tasca era molt artesanal), i que ens permetria estudiar com es treballava en aquells primers mitjans digitals, ajudant-nos en l'etnografia de la comunicació digital que formaria part d'aquest estudi. Sabem del cert que, pel cas de *La Malla*, aquell CMS es va licitar mitjançant concurs públic. Tampoc disposem de masses dades d'audiència, si bé quan es produïen els mitjans es disposava d'aquesta informació a través del log del servidor, instal·lat normalment a l'empresa concessionària del servei, com ara Lavinia.

Tot plegat, tot i que els arxius són llegibles, com que estan basats en el llenguatge HTML, ens porta a alertar dels problemes ja reconeguts per l'acadèmia²⁰ i els professionals: obsolescència de suports físics, dels ordinadors, dels sistemes operatius i del programari, que es podria solucionar, el menys en part, fent servir emuladors. La migració digital seria un altra opció que caldria considerar. Seria bo, al nostre modest parer, que s'encetés alguna iniciativa (tal vegada el programa Padicat seria el més adient) per donar a conèixer aquest patrimoni cultural i posar-lo a disposició de tota la comunitat científica i la ciutadania en general. Probablement s'hauria d'arribar a algun tipus de conveni amb l'Ajuntament de Barcelona i la Diputació de Barcelona, que encara disposen dels drets sobre les capçaleres, i amb els autors, per tal de respectar tots els drets de propietat intel·lectual (s'hauria de tenir en compte, igualment, el que disposessin els contractes entre institucions, empreses cessionàries i treballadors), i a més s'hauria de dur a terme, manualment, amb quasi total seguretat, una reconversió d'alguns arxius, aquells que depenen per ser llegits de programari obsolet o a punt de ser-ho. Utilitzar aquest material suposa recompondre manualment la majoria dels enllaços externs, i segurament introduir-hi metadades que a la primera època dels mitjans digitals es feien servir de forma limitada. Pagaria la pena completar en la mesura que fos possible les col·leccions recuperant i catalogant de nou els arxius recollits (les dates contenen múltiples errades) per Internet Archive i, *last but not least*, mirar de recuperar altres números que puguin estar en mans privades.

19. Consta, també, que almenys durant un mes es van fer proves d'aquest tipus a *La Malla* sota la direcció de Joan Francesc Cànovas, però encara no s'han localitzat aquests arxius.

20. Precisament, a un llibre publicat el mateix any que neix el *Diari de Barcelona* digital: Edward Higgs (ed.), *History and electronic artifacts*, Oxford, Clarendon, 1998.

Resultats preliminars

Si bé el projecte està força definit, el camí només ha fet que començar. Juntament amb la recollida del material bàsic d'anàlisi, per comprovar la viabilitat de l'itinerari de recerca i la seva sistematització, hem dut a terme les primeres quatre entrevistes en profunditat, entre els mesos de juny i setembre del 2017, amb les primeres directores del *Diari de Barcelona* (Cristina Ribas) i de *La Malla* (Sílvia Llobart) i el primer director d'aquest darrer mitjà, que va precedir Llobart (Joan Francesc Cànovas). La quarta entrevista es va fer a Antoni Esteve, ja que tota la resta de persones contactades van coincidir a assenyalar la seva importància cabdal en la creació de *La Malla* i en el primer projecte del *Diari de Barcelona*, tot i que el primer adjudicatari va ser Ovideo TV (al capdavant del qual hi havia el cineasta Manuel Huerga), que el 1997 va aconseguir la concessió de la televisió municipal barcelonina, BTV. Lavinia, empresa creada el 1994, va acabar fent-se càrrec anys després del *Diari de Barcelona*, i aleshores es va redissenyar completament la interfície i l'estructura del lloc web, com pot veure's a la figura 1. De fet, tal com ens va confirmar el mateix Esteve, el projecte que van presentar el 1997 per al *Diari de Barcelona* era del tot semblant al que van proposar, i els el van acceptar, per a *La Malla*.

El fet que darrere de tots dos cibermitjans hi haguessin empreses que es dedicaven com a primera activitat a la televisió i el llenguatge audiovisual va condicionar molt clarament la concepció mateixa dels nous diaris digitals. Tots els entrevistats han destacat aquest aspecte, i la vessant d'experimentació que, com a mitjans no sotmesos tan estrictament com els privats a l'obtenció de beneficis econòmics, es podien permetre. «Pensàvem que sense els diners públics no es podien experimentar algunes coses», va confirmar-nos Esteve. «*La Malla*», ens va dir Joan Francesc Cànovas, «era un espai de descoberta». Lideratge, descentralització, participació dels usuaris, personalització de continguts, eren objectius d'aquell projecte del 1999.

Igualment, no hi havia, han destacat, un ambient de competència ni entre ells ni amb altres mitjans, tret d'algun mitjà privat nadiu digital, del qual provenia, per exemple, Cristina Ribas. La influència de Vicent Partal, de *Vilaweb*²¹ (i abans, de la *Infopista*), i, en el cas de Sílvia Llobart, de Mercè Molist, va ser decisiva perquè s'endinsessin en el món digital. Hi havia bona relació amb altres petits mitjans locals i comarcals que van anar sorgint. Com a tercer tret ben distintiu, destacat, entre d'altres, per Joan Francesc Cànovas, trobem l'afany d'innovació («més individual que no pas institucional», va recalcar-nos) que aquests mitjans assumien com a central de la seva activitat. Els debats promoguts pel primer congrés organitzat pel GPD, que van ser publicats sota la coordinació de, precisament, Sílvia Llobart, van ser, testimonien els primers responsables dels mitjans que estudiem, decisius per promoure aquest aspecte a la redacció del *Diari* i *La Malla*. Hi havia debat (com ara, recorda Cànovas, sobre el disseny de fons negre amb tipografia groga del *Diari*) en termes ben cordials, «molta reflexió», insisteix Esteve.

21. Vegeu Vicent PARTAL, *Periodisme quàntic. Fent periodismo a Internet L'experiència dels primers deu anys de «VilaWeb»*, Palma, Edicions UIB, 2007.

No es constaten pressions polítiques, si bé va ser posteriorment impossible estendre el model a altres administracions, com les altres diputacions catalanes, sota l'administració de Convergència i Unió. Un dels principals interlocutors amb la de Girona va ser Carles Puigdemont, més tard alcalde de Girona i president de la Generalitat, aleshores, periodista. Es va al·legar que cada diputació buscava desenvolupar un model propi de mitjà digital, si bé l'única que el va aconseguir va ser, en aquells moments, la de Barcelona (Puigdemont va crear més tard l'Agència Catalana de Notícies). *La Malla* va oferir als ajuntaments de la província crear un espai propi al seu web. El concepte, batejat com *glocalitat*, venia del primer director del mitjà, Joan Francesc Cànovas.

Com a contrapartida, Cristina Ribas pensa que el fet de ser un mitjà públic va provocar una certa indefinició del model informatiu: el *Diari* era un diari bàsicament textual (i amb peces llargues), en bona mesura obligats pel pobre grau de desenvolupament de la tecnologia digital de la WWW d'aleshores, si bé farcit d'enllaços, seguint el model propugnat per *Vilaweb*, però alhora intentaven assemblar-se a un informatiu de televisió, on predominaven l'actualitat de la ciutat i l'agenda cultural. El mateix pot dir-se de *La Malla*, que va passar dificultats econòmiques («el model tenia problemes de sostenibilitat», va confirmar el seu primer director, Joan Francesc Cànovas), si bé els costos de plantilla, molt reduïda en comparació amb altres mitjans, no n'eren la principal dificultat. De fet, abans de desaparèixer el 2012 i convertir-se en *Xarxanotícies.cat*, *La Malla* va passar el 2010 a ser *Lamalla.tv*, «diari digital audiovisual». El nombre de peces era, però, en aquella primera època que estudiem, limitada, unes sis notícies cada dia.

Tots dos mitjans, malgrat ser públics, van comptar inicialment amb una proposta privada, i, aquí, el rol de Lavinia i, en concret, d'Antoni Esteve van ser decisius. També ho va ser la iniciativa de Manuel Huerga. La importància d'Esteve ve no només de la seva vessant professional, sinó també del fet de ser un dels fundadors del Grup de Periodistes Digitals i impulsor del seu congrés.

L'organització de la redacció és una de les qüestions que es van plantejar a les entrevistes. Reconstruir els organigrames, l'evolució dels perfils professionals i de les rutines productives és un dels objectius de la recerca de la qual aquestes pàgines només són una proposta primerenca: una etnografia de les redaccions (*newsroom ethnography*).²² Com a exemple: es van anar especialitzant les funcions, i així, durant almenys l'època en què Sílvia Llobart va dirigir *La Malla*, entre el 2000 i el 2006, es va comptar amb una cap de redacció, Mònica Bertran. Igualment, es va tractar de tendir envers un model que cobrís la informació cada dia de la setmana, entre les 7 i les 22 hores, en el cas de *La Malla*. Igualment, s'ha parlat a les entrevistes sobre l'existència d'un llibre d'estil dinàmic, pel que fa a *La Malla*, que compartia la redacció i que no ha pogut de moment ser recuperat.

En el cas del *Diari de Barcelona*, es va localitzar, en primer lloc, a les dependències de BTV a Via Laietana, la qual cosa va condicionar, també, l'orientació del diari envers formats més visuals (*La Malla* comptava, per exemple, amb un dis-

22. Jan LAUREN BOYLES, «Building an audience, bonding a city: digital news production as a field of care», *Media, Culture & Society*, 39(7) (2017), pàg. 945-959.

senyador al cap d'un any d'haver-se creat), en un temps en què la transmissió de vídeo (sense *streaming*) era molt més limitada que no pas ara. Aquesta evolució va ser palesa a partir del 2005 al *Diari*, quan Lavinia se'n va fer càrrec. Tot i això, *La Malla* va intentar fer transmissions en directe i àudios d'informacions relacionades amb muntanyencs catalans, la qual cosa va generar un notable augment del trànsit i les visites. Tampoc no existien grans repositoris de vídeo, com els que van néixer ja entrada la primera dècada de 2000: Vimeo o Youtube. Cristina Ribas recorda la sinergia que hi havia entre la redacció del *Diari* i la de la televisió. Un cas semblant és el de *La Malla*, que tenia la seva redacció a les dependències de Lavinia a Via Laietana, primer, i, després, des del 2004, amb els altres mitjans de la Xarxa Audiovisual Local dependent de la Diputació de Barcelona.

Els equips inicials d'ambdós mitjans eren reduïts, i no superaven en principi els sis redactors (Barcelona Televisió tenia uns 40 treballadors als anys 1994-1997), més altres perfils professionals tècnics igualment importants. La redacció de *La Malla* es va anar ampliant, i van aconseguir també disposar d'un informàtic propi (i d'un servidor propi, també). Carlos Rodríguez i Jaume Pla es van encarregar de fer una tira còmica a *La Malla*, anomenada «Tempus Locus». Gairebé tots eren joves i aquella era la seva primera feina.

Un altre tema que es va tocar en aquesta primera sèrie d'entrevistes va ser el de la preservació digital. Si bé es feien còpies de tot el material, com s'ha confirmat per tots dos casos, la migració, explica Llobart, es va produir amb pèrdues. La informació es dipositava al servidor, un cop es va remoure aquest servei possiblement la informació que hi havia es va perdre.

Pel que fa als temes tractats, hem de destacar la cobertura de campanyes electorals, que van permetre experimentar, també, amb determinats formats (a més de les informacions quotidianes, l'experimentació es desenvolupava en reportatges especials), però també esdeveniments sobtats i de fora de Catalunya, com els atemptats de l'11 de setembre de 2001, que Sílvia Llobart recorda vívidament —va coincidir amb el torn de treball de la cap de redacció i d'ella mateixa com a directora— i que van cobrir amb una sèrie d'informacions molt breus acompanyades de la menció horària, com les piulades de Twitter actuals.

Pel que fa a les característiques pròpies del llenguatge digital, aquests mitjans van experimentar amb l'hipertext, com s'ha dit (va ser un dels temes dels grups de treball del Congrés de la Publicació Electrònica), la multimedialitat en la mesura del que era possible²³ i, sobretot, la interactivitat, especialment i de manera incipient —la disponibilitat tècnica era aleshores limitada— la formació de comunitats, com ara el Canal Casteller cada dilluns a *La Malla*. La comunicació i el *feedback* amb els lectors s'havia de fer necessàriament fent servir el correu electrònic i els butlletins. La personalització es va aconseguir, a *La Malla*, amb portades diferents per les diverses zones geogràfiques.

23. Sobre la multimedialitat i els diaris d'aleshores, vegeu Alfonso H. MOLINA, «Newspapers: The slow wal to multimedia», *Long Range Planning*, 30(2) (1997), pàg. 218-226.

Diari de Barcelona

Hotline
 ELS PAPERS
OPINIÓ
 CIUTAT
 XARXA
BCN

AGENDA
 EL TEMA DE
 LA SETMANA

HEMEROTECA

FÒRUM
 CONTACTE

XAT

AJUDA
SERVEIS
 DIRECTES

Hotline
 Edició del cap de setmana. Aquesta secció s'actualitzarà dilluns a les 08:00 hores

CIUTAT CULTURA I ESPECTACLES ESPORTS CIÈNCIA I SALUT XARXA

El president rus, Borís Ieltsin, dimiteix
 El president de Rússia, Borís Ieltsin, va anunciar divendres durant un inesperat missatge televisiu que renuncia al seu càrrec i entrega els seus poders al primer ministre, Vladimir Putin, durant tres mesos, mentre no es convoquin eleccions anticipades. "Presento la meua renúncia, el darrer dia del segle que acaba", ha dir Ieltsin des de la televisió estatal, OBT. Eltsin considera que Rússia necessita nous líders polítics per entrar al nou segle. El cap de govern rus, de 68 anys, ha dominat la política russa des de 1991 i va ser qui va guiar Rússia de la dissolució de la ex Unió Soviètica a la democràcia. Ieltsin ja havia assenyalat Putin com el seu favorit per a la successió.

Alliberats els hostatges de l'avió indi retingut a l'Afganistan
 Després que la matinada de divendres el govern indi excarcerés tres islamistes empresonats al Caixmir, els segrestadors de l'Airbus d'Indian Airlines van alliberar els 160 hostatges, que portaven gairebé set dies retingut a l'aeroport de Kandahar, del sud d'Afganistan. La portaveu de la família de Mollerussa que tenia els seus fills entre els hostatges va assegurar que tant la ambaixada espanyola a la Índia com el Ministeri d'Assumptes Exteriors van confirmar l'alliberament de tots els hostatges, perquè el govern indi va acceptar les demandes dels segrestadors de canviar-los per

Quan la persona no pot valdre's per ella mateixa

Dones imprescindibles

Més informació

Població catalana amb dependència

Categoria	Població total	Persones dependents
Gent gran	~1.100.000	~300.000
Discapacitats	~500.000	~150.000

Font: Institut Nacional d'Estadística, Departament de Benestar i Família i Comissió d'Experts per a l'Estudi de la Dependència.

- últims
- Barris
- Cultura i oci
- Política
- Societat**
- Ciència i Salut
- Medi Ambient
- Mobilitat
- Urbanisme
- Tecnologia
- Economia
- Esports

DdB 23:58 21°

mapes veus fets

Figura 1. Aspecte de dues etapes ben diferenciades (la primera i la que es va encetar el 2006) del Diari de Barcelona

Treball futur

Aquestes poques i modestes pàgines no són sinó l'anunci i la promesa del que podria arribar a ser un treball molt més complet sobre aquests diaris digitals de Catalunya. Un estudi que cobreixi molts més aspectes, disposi de molt més material i inclogui tota la història de la trajectòria d'aquests mitjans, més de deu anys en tots dos casos (1998-2009, el *Diari de Barcelona*; 1999-2012, *La Malla*).

Per sintetitzar i sistematitzar les futures línies d'actuació, es tractaria dels punts següents:

- Continuar amb les entrevistes semiestructurades, per etapes (primer els responsables dels mitjans, després els seus treballadors, en tercer lloc altres persones rellevants del panorama del periodisme digital català del període estudiat) i tractar-les sistemàticament mitjançant programari CAQDAS. Aquest material serà emprat tant per confeccionar la prosopografia del grup social estudiat (els primers periodistes digitals de Catalunya, i en concret els lligats als dos cibermitjans estudiats) com per traçar una *newsroom ethnography*.
- Avançar, paral·lelament, en la recollida de material relacionat amb l'objecte d'estudi, de manera que es pugui confeccionar un catàleg de peces informatives i puguin ser emmagatzemades i tractades amb una base de dades per dur a terme una anàlisi de contingut estructurat en categories. Tanmateix, continuarem la recollida de material sobre els mitjans, tant en arxius públics com privats, per nodrir el nostre estudi d'un context tan ric com ens sigui possible.
- Finalment, i per tal de dur a terme la prosopografia esmentada, i seguint alguns models recents, començarem a dissenyar els camps de la base de dades que servirà de fonament a l'anàlisi, de manera que puguem encreuar dades d'una manera més eficient.

